

निसर्ग चक्रीवादळामुळे कोकण विभागात नुकसानग्रस्त फळबागांचे रोजगार हमी योजनेशी निगडीत फळबाग योजनेअंतर्गत पुनर्लागवड व पुनरुज्जीवन लागवड कार्यक्रमास मान्यता मिळणेबाबत..

महाराष्ट्र शासन
नियोजन विभाग

शासन निर्णय क्र. मगारो-२०२०/ प्र.क्र.२१/मगारो-५

१६ वा मजला, नवीन प्रशासकीय भवन, मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक :- ०८ जुलै, २०२०

वाचा :- १) शासन निर्णय, कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

दिनांक २१ जून, १९९०

२) शासन निर्णय, कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग क्र, रोहयो २००५/
प्र.क्र.१/९ अे दिनांक २७ जून, २००५.

३) शासन निर्णय, कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग क्र. राफयो- २०१८/
प्र. क्र. ४७/ ९ अे, दिनांक ०६ जुलै, २०१८

प्रस्तावना-

महाराष्ट्रातील कृषि हवामान, शेती विषयी पर्यावरण, संबंधीचे प्रश्न, ग्रामीण भागात रोजगार निर्मिती व उच्च मुल्यांकित पिक रचना या सर्व गोष्टींचा विचार करता महाराष्ट्रात फळबाग लागवडीस भरपूर वाव आहे. त्यास अनुसरून रोजगार हमी योजनेशी निगडीत फळबाग लागवड योजना सन १९९० पासून सुरु करण्यात आलेली आहे. या योजनेअंतर्गत लागवडीचे भरीव काम झाल्याचे दिसून येते.

निसर्ग चक्रीवादळामुळे कोकण विभागातील जिल्ह्यांत प्रामुख्याने फळबागांचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान झालेले आहे. आंबा, काजू, नारळ, चिकू, कोकम, सुपारी झाडे पुर्णपणे उन्मळून पडल्याने बागायतदारांचे उत्पन्नाचे स्रोत पूर्णपणे नष्ट झालेले आहेत. अशा शेतक-यांना पुनर्लागवडीसाठी व पुनरुज्जीवनासाठी शासकीय अनुदान उपलब्ध करून देणे अतिशय आवश्यक आहे.

दि. २५ जून, २०२० रोजी झालेल्या राज्य मंत्रीमंडळाच्या बैठकीमध्ये राज्य रोजगार हमी योजनेशी निगडीत फळबाग लागवड योजना पुढे चालू ठेवण्यास व निसर्ग चक्रीवादळामुळे कोकण विभागातील फळझाडांचे झालेल्या नुकसानीच्या अनुषंगाने शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय-

रोजगार हमी योजनेशी निगडीत फळबाग लागवड योजना सन २०२०-२१ पासून पुढे चालू ठेवण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

निसर्ग चक्रीवादळामुळे कोकण विभागात झालेल्या फळबाग नुकसान भरपाईसाठी सन २०२०-२१ करीता रु. ५०.०० कोटीची तरतूद पुनर्लागवडीसाठी व पुनरुज्जीवनासाठी निधी उपलब्ध करून देण्यात येत आहे.

सन २०२०-२१ मध्ये सदर योजनेकरीता एकूण रु. ५०.०० कोटी निधी उपलब्ध करण्यात आला असून प्राधान्याने निसर्ग चक्रीवादळामुळे नुकसानग्रस्त झालेल्या फळबागांचे पुनर्लागवड व पुनरुज्जीवनाकरीता खर्च करण्यात यावा.

१. निसर्ग चक्रीवादळामुळे कोकण विभागातील जिल्ह्यात बागायतींचे मोठ्या प्रमाणावर नुकसान झाले आहे. त्यामळे तेथील बागायतदारांचे उत्पादनाचे स्रोत नष्ट झालेले आहेत. अशा शेतक-यांना पुनर्लागवडीसाठी व पुनरुज्जीवनासाठी राज्य रोजगार हमी योजनेमधून शासकीय अनुदान देणे गरजेचे आहे.

• **लाभार्थी पात्रतेचे निकष :-**

- निसर्ग चक्रीवादळामुळे कोकण विभागातील टाणे, पालघर, रायगड, रत्नागिरी व सिंधुदूर्ग जिल्ह्यातील आंबा, काजू, नारळ, सुपारी या बागांचे नुकसान झालेले, संयुक्त पंचनाम्यामध्ये समाविष्ट असलेले, नगरपालिका क्षेत्र व ग्रामिण भागातील लाभार्थी यांना लाभ घेता येईल.

- ज्या फळबागा पूर्णपणे नष्ट झाल्या आहेत, त्या फळबागांना राज्य रोहयोअंतर्गत फळबाग लागवड अथवा फळबाग लागवड योजनेंतर्गत पुनर्लागवडीसाठी पात्र राहिल.
- अस्तित्वात असलेल्या बागांमधील काही झाडे नष्ट झाली असल्यास, नष्ट झालेल्या झाडांच्या संख्ये इतकी झाडे पुनर्लागवडीसाठी शेतकरी पात्र राहिल. यामध्ये शेतकरी आंबा पिकासाठी घन लागवडीसाठी पात्र राहिल.
- ज्या झाडांच्या फांद्या तुटून नुकसान झाले आहे ते शेतकरी त्या झाडांच्या संख्येइतक्या झाडांकरीता पुनरुज्जीवनासाठी पात्र राहिल.
- योजनेत सहभाग घेण्यासाठी संयुक्त पंचनाम्यामध्ये नाव समाविष्ट असणे आवश्यक राहिल.

२. आर्थिक मापदंड :-

कोकण विभागातील निसर्ग चक्रीवादळामध्ये पुनर्लागवड व पुनरुज्जीवनकरीता प्रस्तावित देय अनुदान मर्यादा खालील प्रमाणे राहिल.

अ. क्र	पिकाचे नाव	दोन झाडा मधील अंतर	प्रति हेक्टर झाडे संख्या	राज्य रोहयो योजनेअंतर्गत त ३ वर्षांचे एकुण अनुदान	प्रथम वर्ष अनुदान	द्वितीय वर्ष अनुदान	तृतीय वर्ष अनुदान	प्रति झाड तीन वर्षा करीता येणारे अनुदान	पुनर्लागवड करीता प्रस्तावित अनुदान	पुनरुज्जीवना करीता प्रस्तावित अनुदान
									प्रस्तावित दोन वर्ष एकुण अनुदान	प्रस्तावित अनुदान
१	आंबा कलमे	१० X १०	१००	५३९००	४५४४६	५२३९	३२१५	५३९	५०७	४५४
२	आंबा कलमे	५ X ५	४००	१०२५३०	८९४०२	९७८८	३३४०	२५६	२४८	२२४
३	काजू कलमे	७ X ७	२००	५३२०२	४५९७८	५०२४	२२००	२६६	२८१	२५६
४	नारळ/ बाणवली	८ X ८	१५०	५९९३७	५४७०३	४०७९	११५५	४००	३९२	३६५
५	नारळ/ T*D	८ X ८	१५०	६५३३७	५९२०३	४९७९	११५५	४३६	४२८	३९५
६	चिकु	१० X १०	१००	५२३५५	४५५३१	४५२४	२३००	५२४	५०१	४५५
७	कोकम कलमे	७ X ७	२००	५१९२६	४८००८	२९१६	१००२	२६०	२८१	२५६
८	सुपारी	२.७ X २.७	१३७०	१५०२०७	१३८२५५	१०५६२	१३९०	१०९	१०९	१०९

३. तांत्रिक व प्रशासकिय मंजूरी :-

- ३.१ लाभार्थ्यांना पूर्वसंमती प्रदान केल्यानंतर संबंधित कृषि सहाय्यकांनी लाभार्थ्यांच्या प्रस्तावित लागवड क्षेत्रास भेट देऊन तांत्रिक अंदाजपत्रक तयार करणे, त्याची छाननी करणे व ते पूर्व संमती दिल्याच्या दिनांकापासून १० दिवसांत सक्षम प्राधिका-याकडे शिफारशीसह तांत्रिक व प्रशासकीय मान्यतेसाठी सादर करण्याची जबाबदारी संबंधित मंडळ कृषि अधिका-यांची राहिल.
- ३.२ फळबाग पुनरुज्जीवन व पुनर्लागवड प्रस्तावास तांत्रिक मान्यता देण्यास तालुका कृषि अधिकारी हे सक्षम प्राधिकारी राहतील.
- ३.३ तांत्रिक मान्यता प्राप्त प्रस्तावास प्रशासकीय मान्यतेकरीता उप विभागीय कृषि अधिकाऱ्यामार्फत जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी यांना सादर करावा. जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकाऱ्यामार्फत प्रशासकीय

मान्यतेकरीता जिल्हाधिकारी यांना प्रस्ताव सादर करावा. जिल्हाधिकारी यांनी प्रशासकीय मान्यता देण्यात यावी.

३.४ तांत्रिक व प्रशासकीय मंजूरी मिळाल्यानंतर लाभार्थ्यांने फळबाग लागवडीची कार्यवाही विहित मुदतीत पूर्ण करावी.

३.५ प्रत्येक लाभार्थ्यांच्या जमिनीवरील फळबाग लागवड हा स्वतंत्र प्रकल्प समजण्यात येईल. अशा प्रत्येक प्रकल्पासाठी प्रशासकीय व तांत्रिक मान्यता स्वतंत्रपणे देण्यात येईल. त्यामुळे लागवड करावयाच्या फळझाड व क्षेत्रानुसार शासनाने मंजूर केलेल्या मापदंडाप्रमाणे स्वतंत्रपणे अंदाजपत्रके तयार करणे आवश्यक राहिल.

३.६ लागवडीची अंदाजपत्रके तयार करून त्यास सक्षम प्रधिका-याची तांत्रिक व प्रशासकीय मंजूरी प्राप्त झाल्यानंतरच लाभार्थ्यांने फळबागेची लागवड करावी

४ फळबाग लागवड व अनुदान वितरण :-

४.१ लाभार्थ्यांचे फळबागेची लागवड केल्यानंतर त्याबाबतच्या नोंदी वेळोवेळी मापन पुस्तकामध्ये घेण्यात याव्यात. त्याचप्रमाणे लागवड केलेले क्षेत्र जिओ-टॅगींग करण्यात यावे, त्याकरीता आयुक्त (कृषी) यांनी संगणक प्रणालीवर तशी सुविधा उपलब्ध करून द्यावी.

४.२ फळबाग लागवडीची लाभार्थ्यांच्या ७/१२ उताऱ्यावर नोंद घेतल्याशिवाय अनुदान अदा करू नये.

४.३ पहिल्या वर्षी लाभार्थ्यांने केलेल्या कामाच्या प्रमाणकानुसार मापन पुस्तिकेत नोंद घेऊन त्यास तालुका कृषी अधिकाऱ्यांनी प्रमाणित केल्यानंतर मापदंडानुसार देय असलेले अनुदान लाभार्थ्यांना अदा करण्याची कार्यवाही करावी.

४.४ लाभार्थ्यांने कलमे / नारळ रोपे शासकीय रोपवाटिकेतून अथवा राज्यातील कृषी विद्यापिठांच्या रोपवाटिकेतून घेतली असल्यास सदर बाबीचे अनुदान इलेक्ट्रॉनिक पध्दतीने थेट संबंधित संस्थेस अदा करावे आणि अन्य बाबींचे अनुदान लाभार्थ्यांच्या आधार संलग्न बँक खात्यावर वर्ग करावे.

४.५ लाभार्थ्यांने कलमे/नारळ रोपांची खरेदी राष्ट्रीय बागवानी मंडळामार्फत मानांकित खाजगी रोपवाटिकेतून केल्यास शासकीय अनुदानाची रक्कम व देयकाची रक्कम यापैकी जी रक्कम कमी असेल तेवढे अनुदान लाभार्थ्यांस देण्यात यावे.

४.६ दुसऱ्या व तिसऱ्या वर्षी बागायती फळपिकांचे बाबतीत जे लाभार्थी किमान ९० टक्के आणि कोरडवाहू फळपिकांच्या बाबतीत ८० टक्के झाडे जिवंत ठेवतील त्या लाभार्थ्यांना दुसऱ्या व तिसऱ्या वर्षांचे अनुदान देय राहिल. जिवंत झाडांची विहित प्रमाणातील टक्केवारी राखण्याची जबाबदारी संपूर्णपणे लाभार्थ्यांची असेल.

४.७ शासन स्तरावरून मागणीनुसार निधीचे वितरण आयुक्त (कृषी), पुणे यांना करण्यात येईल. निधी मागणी करताना मागील खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र देणे आवश्यक राहिल.

५. संनियंत्रण, मूल्यमापन व लेखापरिक्षण :-

५.१ आयुक्त (कृषी) यांनी सदर योजनेचे राज्य स्तरावरून संनियंत्रण करावे तसेच, क्षेत्रिय पातळीवर योजनेची अंमलबजावणी करताना विविध स्तरावरील अधिकाऱ्यांमार्फत संनियंत्रण (Concurrent Evaluation) करावे तसेच, त्यांना झालेल्या कामाच्या तपासणीचे प्रमाण विहित करावे.

५.२ कृषी आयुक्तालयातील संनियंत्रण व मूल्यमापन कक्षामार्फत सदर योजनेचे वर्ष निहाय मूल्यमापन करण्यात यावे व त्याचा अहवाल शासनास वेळोवेळी सादर करावा.

५.३ सदर योजनेतर्गत झालेल्या कामाचे दस्तऐवज वार्षिक लेखा परिक्षणासाठी जतन करून ठेवावेत व ते लेखा परिक्षणास उपलब्ध करावेत.

६ नविन पिकाचा समावेश व आर्थिक मापदंडामध्ये सुधारणेची आवश्यकता असल्यास वित्त व नियोजन विभागाच्या मंजूरीने करता येईल.

७ अंमलबजावणी व सनियंत्रण :-

आयुक्त (कृषि), कृषि आयुक्तालय, पुणे हे सदर योजनेचे राज्य स्तरावरील सनियंत्रक राहतील. तसेच क्षेत्रीय पातळीवर कृषि विभागाचे अधिकारी / कर्मचारी या योजनेची अंमलबजावणी करतील. या योजनेसंदर्भात आवश्यक त्या मार्गदर्शक सूचना आयुक्त (कृषि), पुणे यांनी निर्गमित कराव्यात.

हे आदेश कृषि विभाग (३६/सचिव, दि. ०८/०७/२०२०), नियोजन विभाग (१४४५/अमुस, दि. १७/०६/२०२०) व वित्त विभागाच्या सहमतीने व वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. अनौसं १४४/२०२०/व्यय-८, दि. ०८/०७/२०२० अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक क्रमांक २०२००७०८१७२७३४०९१६ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(नंद कुमार)

प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति ,

१. मा. राज्यपालांचे सचिव.
२. मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
३. मा. उप मुख्यमंत्र्यांचे अप्पर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
४. मा. मंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव, मुंबई-४०० ०३२
५. मा. मंत्री (कृषी व पदुम) यांचे खाजगी सचिव, मुंबई-४०० ०३२
६. मा. राज्यमंत्री (रोहयो) यांचे खाजगी सचिव, मुंबई-४०० ०३२
७. मा. राज्यमंत्री (कृषी व पदुम) यांचे खाजगी सचिव, मुंबई-४०० ०३२
८. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य यांचे स्वीय सहाय्यक,
९. प्रधान सचिव (रोहयो), नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
१०. सचिव (कृषी), कृषी व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
११. सर्व विभागीय आयुक्त.
१२. आयुक्त, (कृषी) महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
१३. आयुक्त, म.गां. रा. ग्रा. रो. ह. यो. महाराष्ट्र, नागपूर
१४. सर्व जिल्हाधिकारी.
१५. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
१६. संचालक, फलोत्पादन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.

१७. सर्व उप आयुक्त (रोहयो).
१८. सर्व उपजिल्हाधिकारी (रोहयो).
१९. मुख्य अभियंता, लघु पाटबंधारे विभाग (स्थानिक स्तर), पुणे
२०. कोकण विभागीय कृषी सहसंचालक
२१. सर्व मंत्रालयीन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२
२२. सर्व सह सचिव / उप सचिव / अवर सचिव / कक्ष अधिकारी, (मग्रा०रोहयो) नियोजन विभाग, मंत्रालय.
२३. निवड नस्ती, कार्यासन रोहयो - ५, नियोजन विभाग, मंत्रालय.